

УДК 378.351

DOI <https://doi.org/10.32782/1992-5786.2024.92.28>**А. В. Ільєнко**аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи
Університету імені Альфреда Нобеля

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЕРЖСЛУЖБОВЦЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена практичною значущістю проблеми підготовки державного службовця та недостатністю аналітичних досліджень змісту відповідних Освітніх програм.

Мета статті – проаналізувати освітні програми магістерського рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» різних вишів, дослідити рівень їх змістової тотожності і варіативності.

Використано комплекс загальнонаукових методів дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація), що уможливило висвітлення особливостей представлення змісту підготовки майбутнього держслужбовця – у межах навчання на магістерських програмах спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Аналіз змісту восьми різних Освітніх програм означеної спеціальності – із різних регіональних університетів України дав можливість засвідчити ідентичність змісту загальних компетенцій. Спеціальні компетенції, представлені в Освітніх програмах, було узагальнено за змістовими напрямками: організаційно-адміністративні, представницькі, стратегічно-управлінські, експертно-аналітичні, науково-дослідницькі та ціннісно-гуманістичні. Доведено чітку кореляцію означених компетенцій з програмними результатами, що деталізують конкретні знання та уміння, через які власне і виявляється кожна компетенція. Варіативність змісту спеціальних компетенцій в Освітніх програмах пов'язано із галузевим акцентуванням у підготовці держслужбовців.

Акцентовано увагу на важливості формування ціннісно-гуманістичних та представницьких компетенцій майбутнього державного службовця – як таких, що забезпечують реалізацію ним публічних комунікацій у якості посередника між суспільством та державницькою політикою.

Означено перспективи подальшого дослідження процесів формування ціннісно-гуманістичних та представницьких компетенцій – як таких, що обумовлюють здатність майбутнього держслужбовця до ефективної комунікації – через аналіз освітніх компонентів, які забезпечують формування означених компетенцій.

Ключові слова: фахова підготовка, державний службовець, компетенції, Освітні програми, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. Суспільні перетворення сучасної України спричиняють необхідність оновлення вимог до фаховості держслужбовця, який має виконувати функцію посередника між органами влади і громадським суспільством, окремими громадянами; організатора та реалізатора державних програм зі взаємодії із різними громадськими спільнотами та людьми. Означені завдання потребують вирішення через фахову підготовку держслужбовця, що здійснюється у закладах вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» і спрямована на формування у студентів компетенцій, які дозволяють реалізовувати державну політику у комунікації із суспільством.

Особливістю підготовки фахівця до державної служби є можливість навчання на магістерському рівні освітніх програм – без наявності бакалаврського ступеня за означеною спеціальністю, оскільки основною умовою отримання фаху, що

дозволяє здійснювати функції державного службовця, є мотивація студента до провадження державницької політики у різних галузях господарчої та гуманітарної діяльності. Таким чином, фахівець з бакалаврським ступенем за будь-якою спеціальністю може отримати магістерський ступінь з «Публічного управління та адміністрування» і професійно реалізовуватись у адміністративній діяльності за фахом бакалавріату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на виділенні у класифікаторі професій [2] тих, що пов'язані із виконанням обов'язків державного службовця, у науковому дискурсі актуалізувались дослідження з проблеми організації навчання майбутніх фахівців означеної категорії. Про важливість підготовки державного управлінця саме за магістерськими програмами наголошується у дослідженні А. Погановського [4]; Н. Орлова зауважує на необхідності осучаснення кожного року освітніх програм у галузі

Публічного управління та адміністрування [3]; низка науковців (С. Серьогін, Є. Бородін, Н. Липовська та ін.) торкається теми реформування професійного навчання державних службовців [6]. Водночас видається необхідним зосередити увагу на аналізі змісту Освітніх програм з підготовки майбутнього фахівця з Публічного управління та адміністрування, оскільки популярність професій, що відносяться до означеної спеціальності, позначається на розмаїтті змістового наповнення кожної із Програм підготовки майбутнього держслужбовця.

Метою статті визначаємо аналіз освітніх програм магістерського рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» різних вишів, дослідження рівення їх змістової тотожності і варіативності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська система підготовки фахівців до професійної реалізації у межах державної служби здійснюється за Освітніми програмами галузі 281 «Публічне управління та адміністрування». Наразі в Україні налічується близько 90 закладів освіти, які готують фахівців означеної галузі [5].

З метою з'ясування змісту підготовки держслужбовця було проаналізовано програми магістерського рівня означеної спеціальності – у різних українських ЗВО (ми орієнтувались на широку географію представлених університетів: центр – м. Київ (Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» (Національна академія педагогічних наук); Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України; КНЕУ імені Вадима Гетьмана), схід – м. Харків (ХНУМГ імені О.М. Бекетова), південь – м. Одеса (Національний університет «Одеська політехніка»), захід – м. Ужгород (Ужгородський національний університет).

Аналіз Освітніх програм за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» здійснювали з огляду на їхні назви, представлені загальні та спеціальні компетенції, програмні результати, а також – означені можливості працевлаштування випускників.

Результати аналітичної роботи узагальнили у таблиці 1.

Згідно аналізу назв ОПП – означили, що у назвах більшості програм представлено назву спе-

Таблиця 1

Аналіз Освітніх програм за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗВО	Назва ОПП	Компетенції/ прогр. результ.	Працевлаштування
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України (Київ) (https://pdp.nacs.gov.ua/courses/publichne-administruvannia-ta-publichna-sluzhba)	Публічне адміністрування та публічна служба	10 ЗК 20 СК 24 РН	- Керівники різного рівня; - служби, структурного підрозділу, головного управління; - Спеціаліст з питань кадрової роботи та державної служби - Викладач вищого навчального закладу - Молодший науковий співробітник - Радник (органи державної влади)
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» (Національна академія педагогічних наук) (http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/osvitni%20programy/magistr/upr_proekt/%D0%9E%D0%9F%D0%9F_%D0%9F%D0%A3%D0%90_2021_nov1.pdf)	«Публічне управління і адміністрування»	7 ЗК 10 СК 12 РН	На посадах: - в центральних і місцевих органах державної влади; - в органах місцевого самоврядування; - в структурах недержавних суб'єктів громадянського суспільства та громадських організацій; - на керівних посадах і посадах фахівців на підприємствах, установах і організаціях державної і комунальної форм власності; - на управлінських і адміністративних посадах в міжнародних організаціях та їх представництвах в Україні.
КНЕУ імені Вадима Гетьмана (https://drive.google.com/file/d/1Oe4cC2T1I8zKFQ2SRrdOAGEyo02vmWH5/view)	Державна політика та публічна служба	ЗК – не вказано СК – не вказано ПР – 12	На посадах: - керівників (заступників керівників) центральних органів виконавчої влади, обласних, міських державних адміністрацій; - керівників директоратів, департаментів, управлінь, експертних груп, відділів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів влади; - секретаріатів місцевих рад, керівників виконавчих органів місцевих рад; - керівників структурних підрозділів управлінського рівня у недержавних структурах та бізнес-організаціях; - керівників відділів експертного, інформаційно-аналітичного супроводу, діловодства, нормативно-правового забезпечення; організаційно-кадрової роботи, внутрішньої політики, структур соціального забезпечення, стратегічних комунікацій та зв'язків з громадськістю органів державної влади та недержавних установ, підприємств та організацій.

Продовження таблиці 1

<p>ХНУМГ імені О.М. Бекетова (https://www.kname.edu.ua/images/Files/ECTS/Magistr/2023/%D0%9C_281_%D0%9F%D0%A3%D0%A0%D0%93%D1%82%D0%B0%D0%A2_%D1%83%D0%BA%D1%80_2023.pdf)</p>	<p>«Публічне управління розвитком громад та територій»</p>	<p>7 ЗК 11 ФК 13 ПРН</p>	<p>Професії (згідно з чинною редакцією Національного класифікатора) 1120.1 Вищі посадові особи органів державної виконавчої влади 1120.2 Вищі посадові особи місцевих органів державної влади 1141.1 Вищі посадові особи політичних партій 1142.1 Вищі посадові особи професійних спілок 1143.2 Вищі посадові особи інших самоврядувальних організацій 1143.4 Вищі посадові особи інших громадських організацій в соціально-культурній сфері 1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади: 1229.3 Керівні працівники апарату місцевих органів державної влади 1229.7 Керівники інших основних підрозділів в інших сферах діяльності: 1477.1 Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу 1483 Менеджери (управителі) у соціальній сфері 1493 Менеджери (управителі) систем якості (в органах державного управління та адміністрування)</p>
<p>Національний університет «Одеська політехніка» (https://op.edu.ua/education/programs/mag-281-0)</p>	<p>«Публічне управління і адміністрування»</p>	<p>7 ЗК 10 СК 12 ПРН</p>	<p>КП 1120 Вищі посадові особи державних органів влади; 7 КП 1141 Вищі посадові особи політичних організацій; КП 1143.2 Вищі посадові особи інших самоврядувальних організацій; КП 1143.3 Вищі посадові особи академій, що діють на громадських засадах; КП 1143.4 Вищі посадові особи інших громадських організацій в соціально-культурній сфері; КП 1210.1 Керівники підприємств, установ та організацій; КП 1229 Керівники інших основних підрозділів; КП 2419.3 Професіонали державної служби; КП 1477.1 Менеджери (управителі) з підбору, забезпечення та використання персоналу; КП 148 Менеджери (управителі) в освіті, охороні здоров'я та соціальній сфері.</p>
<p>Національний університет «Одеська політехніка» (https://op.edu.ua/education/programs/mag-281-1)</p>	<p>«Державне управління та місцеве самоврядування»</p>	<p>7 ЗК 11 СК 14 ПРН</p>	<p>КП 1120.2 Вищі посадові особи місцевих органів державної влади; КП 1143.5 Вищі посадові особи органів місцевого самоврядування; КП 1210.1 Керівники підприємств, установ та організацій; КП 1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади; КП 1229.2 Керівні працівники апарату органів судової влади; КП 1229.3 Керівні працівники апарату місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування; КП 1231 Керівники фінансових, бухгалтерських, економічних, юридичних та адміністративних підрозділів та інші керівники; КП 1239 Керівники інших функціональних підрозділів; КП 2419 Професіонали у сфері державної служби (консультант (в апараті органів державної влади, виконкому); помічник-консультант народного депутата України; радник (органи державної влади); спеціаліст державної служби).</p>
<p>Національний університет «Одеська політехніка» (https://op.edu.ua/education/programs/mag-281-2)</p>	<p>Публічне управління сферою охорони здоров'я</p>	<p>7 ЗК 12 СК 14 ПРН</p>	<p>КП 1120 Вищі посадові особи державних органів влади; КП 1120.1 Вищі посадові особи органів державної виконавчої влади; КП 1120.2 Вищі посадові особи місцевих органів державної влади; КП 114 Вищі посадові особи громадських і самоврядувальних організацій; КП 1143.2 Вищі посадові особи інших самоврядувальних організацій; КП 1229.1 Керівні працівники апарату центральних органів державної влади; КП 1229.5 Керівники підрозділів в охороні здоров'я.</p>
<p>Ужгородський національний університет (https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/57929)</p>	<p>Державна служба</p>	<p>10 ЗК 13 СК 15 ПРН</p>	<ul style="list-style-type: none"> - на посадах в центральних і місцевих органах державної влади; - на посадах в органах місцевого самоврядування; - на посадах у структурах недержавних суб'єктів громадянського суспільства та громадських організацій; - на керівних посадах і посадах фахівців на підприємствах, установах і організаціях державної та комунальної форм власності; - на управлінських і адміністративних посадах у міжнародних організаціях та їх представництвах в Україні; - консультантами з публічно-управлінських відносин; - експертами в галузі публічного політики.

ціальності – «Публічне управління» – із деталізацією особливості її змісту: публічна служба, адміністрування, управління розвитком громад і територій, управління сферою охорони здоров'я; дві програми у назві акцентують увагу на державному управлінні (службі), що пов'язуємо із спрямуванням на підготовку фахівців саме для державного сектору управління. Однак при цьому зауважуємо, що у варіантах працевлаштування цих програм означено також і посади структур недержавних організацій (громадських).

У програмах підготовки магістрів ХНУМГ імені О.М. Бекетова та Національного університету Одеська політехніка працевлаштування випускників означено згідно із чинною редакцією Національного класифікатора, що дає можливість студентам орієнтуватись також і на рівень заробітних плат – згідно з означеними шифрами професій.

Розбіжність у кількості компетентностей та програмних результатів, означених у програмах, можна пояснити варіативністю їхніх змістів щодо того, з акцентом для якої галузі здійснюється підготовка фахівців (для сфери охорони здоров'я, місцевого самоврядування, розвитку громад та територій тощо), однак при цьому варто зауважити, що основні загальні компетентності кожної ОП у своєму змісті є ідентичними.

Кожна Освітня програма орієнтована на означення компетентностей, оволодіння якими засвідчить готовність фахівця до реалізації у професії, а отже, визначення змісту компетенцій, які б відповідали Галузевому стандарту спеціальності і водночас представляли особливість Освітньої програми, є важливою умовою якості підготовки фахівця [1]. Згідно змісту Освітніх програм, основними компетентностями випускника за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» визначено низку здатностей, що дозволяють працювати в команді та управляти нею, здійснювати проектну діяльність; здатностей, що обумовлюють самовдосконалення особистості: сформованість абстрактного мислення, спрямованість на професійне самовдосконалення, володіння сучасними інформаційно-комунікативними технологіями, іноземною мовою, високий рівень креативності.

Серед спеціальних фахових компетентностей найбільш повторюваними, а отже і універсальними, маємо визначити:

- *організаційно-адміністративні компетенції*: організувати діяльність (у тому числі електронне урядування) органів публічного управління та інших організацій публічної сфери різних форм власності; забезпечувати належний рівень якості управлінських продуктів, послуг чи процесів; організувати систему е-документообігу в організації; розробляти ефективні системи мотивації та оплати праці; здійснювати процес набору, відбору, оцінки, найму та вивільнення персоналу;

- *представницькі компетенції*: представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними;

- *стратегічно-управлінські компетенції*: розробляти стратегічні документи розвитку систем на загальнодержавному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях; розробляти і впроваджувати інноваційні проекти на різних рівнях публічного управління та адміністрування; формувати кадрову стратегію відповідно до потреб органу влади та вимог часу; здійснювати професійну діяльність з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки України; приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європецької та євроатлантичної інтеграції;

- *експертно-аналітичні компетенції*: визначати показники сталого розвитку на загальнодержавному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях; готувати нормативно-правові акти, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді; надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування; організувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій;

- *науково-дослідницькі компетенції*: виявляти наукову сутність проблем у професійній сфері, знаходити адекватні шляхи щодо їх розв'язання; вести дослідницьку діяльність, включаючи аналіз проблем, постановку цілей і завдань, вибір способу й методів дослідження, а також оцінку його якості; здійснювати наукові дослідження в сфері публічного управління та адміністрування;

- *ціннісно-гуманістичні компетенції*: впроваджувати суспільні цінності у процесі прийняття рішень; створювати сприятливі умови для навчання та розвитку персоналу в організації.

Означені компетенції корелюють із програмними результатами навчання (ПРН), серед яких зміст кожної компетенції чітко представлений у конкретних знаннях та уміннях, наприклад, *представницька компетенція* має бути сформована через *знання* теоретичних та прикладних засад публічної політики, фінансів, основ та технологій прийняття управлінських рішень, управління ресурсами; нормативно-правових актів, що регулюють сферу публічного управління та адміністрування; *уміння* представляти органи публічного управління й організації, та презентувати для широкого загалу результати їх діяльності; здійснювати ефективну комунікацію в сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.

У результаті аналізу компетентнісного змісту освітніх програм за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» маємо визначити орієнтованість ціннісно-гуманістичних та представницьких компетенцій на публічні комунікації держслужбовця, ефективність організації та ведення яких впливає як на якість усієї публічно-адміністративної діяльності, так і на особистий імідж самого фахівця.

Висновки і пропозиції. Аналіз освітніх програм магістерського рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» довів, що незважаючи на особливості їхньої змістової спрямованості, в усіх ОП загальні компетентності за змістом є ідентичними, а спеціальні (фахові) компетентності можна узагальнити за змістовими напрямками: організаційно-адміністративні, представницькі, стратегічно-управлінські, експертно-аналітичні, науково-дослідницькі та ціннісно-гуманістичні. Означені у програмах компетенції чітко корелюють з програмними результатами, що деталізують конкретні знання та уміння, через які власне і виявляється кожна компетентність.

Вважаємо, що ціннісно-гуманістичні та представницькі компетенції – як такі, що формують здатність майбутнього держслужбовця до ефективної комунікації – мають бути досліджені на рівні їх реалізації через конкретні Освітні компоненти (навчальні дисципліни або змістові модулі), а отже, наступним кроком щодо якості підготовки майбутнього держслужбовця має стати аналіз Освітніх програм в аспекті гуманітарно-ціннісної складової, представленої у межах навчальних дисциплін.

Проблемним моментом з огляду якості гуманітарно-ціннісної складової ОП за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування» може бути дефіцит освітніх ресурсів (кредитів) для конкретних навчальних дисциплін означеного спрямування, а отже – розсіювання гуманітарно-ціннісної складової за окремими модулями у межах різних навчальних дисциплін.

Список використаної літератури:

1. Ачімов Д. Професійні компетенції – це дуже важливо. *Вісн. держ. служби України*. 2011. № 2. С. 8–12.
2. Класифікатор професій URL <https://www.me.gov.ua/Profession/List?lang=uk-UA&id=d4162ef8-2771-4ac5-99ef-1d4b6f5336af&tag=KlasifikatorProfesii-Poshuk>
3. Орлова Н. Підготовка фахівців з публічного управління в умовах євроінтеграції України. *Вища освіта*. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. № 3. С. 139–150 URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2019/03\(104\)/14.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2019/03(104)/14.pdf)
4. Погановський А. О. Досвід підготовки державних службовців у закладах вищої освіти України в контексті європейських стандартів. Лісабонський договір – 10 років після набуття чинності. Що змінилося у функціонуванні ЄС? : Науково-практична конференція : тези доп., Миколаїв, 2 грудня 2019 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019.
5. Сайт «Вузи України» URL <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-85-75.html>
6. Серьогін С. М., Бородин Є. І, Липовська Н. А. [та ін.] Реформування професійного навчання державних службовців в Україні: проблеми та перспективи : монографія. Київ : НАДУ, 2013. 112 с.

Ilyenko A. Peculiarities of professional training of civil servants in higher education institutions

The relevance of the study is due to the practical significance of the problem of training a civil servant and the lack of analytical studies of the content of the relevant educational programs.

The purpose of the article is to analyze the master's degree programs in the specialty 281 "Public Administration and Management" of various universities, to study the level of their content identity and variability.

A complex of general scientific research methods (analysis, synthesis, generalization, comparison, classification) was used, which made it possible to highlight the peculiarities of presenting the content of training of a future civil servant – within the framework of master's programs in the specialty 281 "Public Administration and Management".

The analysis of the content of eight different educational programs of this specialty from different regional universities of Ukraine made it possible to confirm the identity of the content of general competencies. The special competencies presented in the educational programs were summarized by content areas: organizational and administrative, representative, strategic and managerial, expert and analytical, research and development, and value and humanistic. A clear correlation between these competencies and program results has been proved, detailing the specific knowledge and skills through which each competency is actually manifested.

The article emphasizes the importance of forming the value-based humanistic and representative competencies of a future civil servant as those that ensure the implementation of public communications as an intermediary between society and public policy.

The article outlines the prospects for further research into the processes of formation of value-based humanistic and representative competencies – as such, which determine the ability of a future civil servant to communicate effectively – through the analysis of educational components that ensure the formation of these competencies.

Key words: professional training, civil servant, competencies, educational programs, higher education institutions.